

„ W jaki sposób udają się wymiany uczniów-albo: Jak obcy stają się przyjaciółmi“

Dwie perspektywy-jeden cel

Hubert Luszczynski / Dorota Michalska- Niedenthal

„ Moja polska rodzina jest najmiłszą rodziną , jaką znam!”-

„ Mój niemiecki przyjaciel spędza czas wolny tak jak ja ”- Takie lub podobne pozytywne uwagi można przeczytać w wielu sprawozdaniach z pierwszego spotkania uczniów w Polsce czy w Niemczech. Domniemanie, że chodzi tu tylko o zbyt wylewną i przesadną radość z udanego spotkania jest niesłuszne, bowiem z wielu relacji uczniów wynikają liczne zalety i korzyści wymian. Maciej z Gdańska napisał np. : „Od kilku lat jestem w Gdańsku prawnikiem-specjalistą europejskiego prawa handlowego. Mój przyjaciel z Niemiec, którego poznałem 20 lat temu w czasie wymiany szkolnej w Koblencji i Toruniu jest też absolwentem prawa. Aktualnie współpracujemy na wspólnej płaszczyźnie zawodowej konsultując wzajemnie decyzje ”- Albo: Doris z Alzey: „15 lat temu brałam udział w wymianie szkolnej z liceum w Krakowie. Od tego czasu mam przyjaciółkę w Krakowie. Bardzo często jeździmy z rodzicami do Polski, aby odwiedzić ją i jej rodziców. Wspólnie organizujemy wycieczki i interesujemy się historią i kulturą naszych krajów. Cieszę się, że się wtedy poznałyśmy.”- Bez względu na to, czy młodzi ludzie poznali się w wieku 14 czy 18 lat, potrafią na ogół później w wieku 35 czy 40 lat docenić jak pozytywny wpływ na ich życie wywarła wymiana szkolna: Dzięki niej obcy stali się przyjaciółmi.

Nauczyciele zajmujący się wymianą uczniów będą zapewne usatysfakcjonowani czytając powyższe zdania. Z naszych długoletnich doświadczeń wynika, że są to najlepsze efekty jakich pedagodzy oczekują. Nauczyciele bowiem , którzy doprowadzili do spotkania i zawarcia trwałych przyjaźni tak jak w przypadku Macieja i Doris , czerpią z ich doświadczeń potwierdzenie słuszności swojej pracy odczuwając wysoki stopień osobistego zadowolenia.

Partnerzy czy przyjaciele? Nasze przykłady przedstawiają wymianę szkolną jako przedsięwzięcie, które w większości przypadków udaje się. Jakie warunki należy spełnić i jakie założenia przyjąć, aby rzeczywiście sukces zwieńczył dzieło? Poniżej przedstawione wskazówki będą z pewnością pomocne przy kształtowaniu wymian młodzieży tak, aby obcy stawali się prawdziwymi przyjaciółmi.

Chcielibyśmy podkreślić to, co wydaje nam się szczególnie ważne: Na początku pisania tego artykułu sądziliśmy ,że fazę motywacji należy przedstawić z perspektywy niemieckiej i polskiej, aby nauczyciele w Polsce wiedzieli, jak ich koledzy-nauczyciele w Niemczech motywują uczniów do wzięcia udziału w wymianie i odwrotnie.

Im dłużej o tym rozmawialiśmy, tym bardziej upewniliśmy się w przekonaniu, że tylko jeden wspólny sposób postępowania gwarantuje z dużym prawdopodobieństwem udane spotkanie. Zwracamy więc uwagę na to, że poniższe pytania dotyczą obu stron.

Organizujący wymiany uczniów nauczyciele zastanawiają się najczęściej nad tym :

1. **Jak można zmotywować uczniów do udziału w wymianie,**
2. **Jak można przekonać rodziców oraz**
3. **Jak można zachęcić i zaangażować innych nauczycieli i dyrekcję szkoły do zrealizowania zamierzonego projektu?**

Na powyższe pytania odpowiemy bazując na wieloletnich doświadczeniach w tym temacie. Aby udzielić rzeczywiście pomocnych wskazówek zacznijemy od następującej sytuacji codziennej:

Pewna polska szkoła znalazła w Niemczech szkołę partnerską. Dyrektorzy obydwu szkół w porozumieniu z odpowiedzialnymi za współpracę nauczycielami –koordynatorami zdecydowali się na przeprowadzenie wymiany szkolnej. Obu stronom znane są sposoby finansowania przez Polsko- Niemiecką Współpracę Młodzieży oraz organy prowadzące. W wymianie będą uczestniczyć uczniowie uczący się języka niemieckiego. Ustalono także grupę wiekową uczniów -15-17 lat i klasy wchodzące w rachubę.

Brakuje więc właściwie tylko konkretnych uczniów- ale : Jak ich można znaleźć?

1. Jak można zmotywować uczniów do wzięcia udziału ?

Mimo pełnej jedności powodów skłaniających do wzięcia udziału w wymianie istnieje jednak zasadnicza różnica dotycząca polskiej i niemieckiej szkoły: Polscy uczniowie uczą się w szkole od kilku lat języka niemieckiego . Podczas wymiany ze szkołą niemiecką chcą poznać nowy kraj, ludzi oraz w ten sposób doskonalić swoje umiejętności językowe. Są to przekonujące powody wynikające z zadań szkoły oraz założeń nauczycieli języków obcych .

W porównaniu z polskimi uczniami , motywy ich niemieckich koleżanek i kolegów wykazują pewne różnice. Ponieważ w większości szkół nie naucza się języka polskiego, odpada cel doskonalenia kompetencji językowych. Motywy relewantne to zgłębienie wiedzy o kraju sąsiadującym i jego mieszkańcach. Ponadto ważne są motywy historyczne łączące się z tematem „ pojednanie” czy „ porozumienie ”. Niektórzy niemieccy uczniowie posiadają rodzinne korzenie na wschodzie, dlatego więc jednym z ich motywów może być temat: „ przesiedlenia” po drugiej wojnie światowej.

Istotną rolę odgrywa też zainteresowanie religią i kulturą Polski, w tym codzienną kulturą młodzieżową.

Jak łatwo zauważyć istnieją także różnice wynikające z planów i przedmiotów nauczania. Dlatego ważne jest określenie motywów łączących obie grupy uczniów oraz znajdujących się nie tylko w ramach lecz także poza szkołą i nauczanymi przedmiotami .

Zdecydowana większość uczestników zarówno polskich jak i niemieckich zainteresowana jest przede wszystkim życiem w kraju sąsiednim ,poznaniem i przeżyciem młodzieżowej kultury oraz zdobyciem przyjaźni.

Uczniowie partycypujący w wymianie młodzieży wnoszą w nią szczególne kompetencje społeczne. Są bardzo otwarci na świat, ludzi oraz przywiązują

dużą wagę do zdobywania nowych doświadczeń, poznawania nowych ludzi i innych kultur, rozwijania osobowości. Jako przyszli studenci myślą o swojej przyszłości i możliwości korzystania z programów europejskich na wyższej uczelni (Sokrates, Erasmus), co oczywiście zwiększy ich szanse na rynku pracy. Niektórzy uczniowie planują w przyszłości pracę w Niemczech -kraju, gdzie będą mieć już przyjaciół i znajomych z lat szkolnych.

WAŻNE: Należy rozmawiać z uczniami aby najpierw rozpoznać cele , które motywują ich do udziału w wymianie. Dopiero po odkryciu i ustaleniu podobnych i wspólnych celów na płaszczyźnie sensu i po zamknięciu tej fazy przygotowawczej , można włączać uczniów w organizację programu spotkania.

Ponieważ chodzi o bilateralne stosunki , a polsko- niemiecka wymiana dokonuje się w prawnie uregulowanym obszarze, istotnym względem jest zwrócenie uwagi na najważniejsze postanowienia „Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy” między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec z 17czerwca 1991. Wszystkie ważne dla nas punkty tego Traktatu można następująco podsumować :

1. Przy „ tworzeniu nowych stosunków między obydwojma krajami i narodami oraz budowaniu zaufania ” młode pokolenie powinno odgrywać szczególną rolę.(preambuła)
2. W „ duchu dobrego sąsiedztwa i przyjaźni” należy kształtować stosunki. Do tego służy „ ścisła pokojowa i partnerska współpraca na wszystkich płaszczyznach.” Ważne jest wprowadzanie w życie „ trwałego porozumienia i pojednania.”(Art.1)
3. Istnieje konieczność „ znacznego poszerzenia współpracy między szkołami“, wspierania i dalszego rozwoju „ bezpośredniej współpracy i wymiany między szkołami” a zwłaszcza „...wymiany uczniów, studentów, nauczycieli oraz realizowania ich wspólnych zamierzeń i projektów.”
4. Kontakty międzyludzkie są „... nieodłącznym warunkiem” porozumienia i pojednania obu narodów, dlatego należy wspierać „ ... liczne osobiste spotkania między obywatelami”(Art.29)

Powyższe wiążące prawne postanowienia można efektywnie realizować spełniając marzenia i plany młodych ludzi. Bez względu na tematy i cele, które wybiorą uczniowie ważne jest zapewnienie im możliwości dobrego wzajemnego poznania się, co zawarte jest w słowach Traktatu: „*międzyludzkie kontakty są nieodłącznym warunkiem porozumienia i pojednania między obydwojma narodami* ”, ponieważ w ten sposób nauczą się wzajemnie rozumieć a z partnerskiej współpracy będzie mogła powstać prawdziwa przyjaźń.

Co dla polskich i niemieckich uczniów stanowi sens spotkań w ramach wymiany międzyszkolnej przedstawiają następujące przykłady:

- Rozumienie ludzi i odkrywanie cech wspólnych dzięki osobistym spotkaniom i rozmowom
- Troska o porozumienie i pojednanie oraz doświadczanie pozytywnych skutków tego we własnym życiu w pokoju i wolności
- Wspólne przeżywanie radości
- Uczenie się bycia dobrym gospodarzem i/lub przyjemnym gościem
- Poszukiwanie i znajdowanie zrozumienia
- Doświadczanie międzyludzkiego znaczenia sztuki współodczuwania (empatii) oraz partnerstwa
- Nabywanie umiejętności pokojowego rozwiązywania konfliktów oraz postępowania wolnego od przemocy
- Rewidowanie własnych i cudzych postaw rasistowskich czy nacjonalistycznych
- Doświadczanie i uczenie się szacunku, respektu, dowartościowania
- Polepszanie szans swojego życia i pracy
- Zdobywanie kompetencji międzykulturowych i międzynarodowych .

WAŻNE: Należy rozmawiać z uczniami na temat sensu i celu wymiany międzyszkolnej. Jako priorytet trzeba przedstawić zawarcie znajomości i prawdopodobieństwo zdobycia nowych przyjaciół. Po osiągnięciu tego celu dzięki programowi wymiany, nauczyciel zyskuje nie tylko wiarygodność wśród swoich uczniów, ale także uczniów chętnych na kolejne wymiany. Najefektywniejsza reklamą i motywacją jest bowiem „propaganda podwórka szkolnego“, gdzie powstają inspiracje i rodzą się główne motywy wzięcia udziału w wymianie. Rówieśnicy mają niezwykle wpływ na decyzje swoich kolegów i koleżanek. Kto więc nie zostanie pozytywnie zachęcony w szkole, zostanie w domu. W pierwszej kolejności należy dlatego zabrać uczniów, którzy chcą dobrowolnie pojechać. Nie wolno nikogo zmuszać do udziału w wymianie.

2. Jak można przekonać rodziny uczniów ?

Pobyt młodzieży niepełnoletniej zagranicą dotyczy z jednej strony zadań szkoły, z drugiej zadań wychowawczych rodziców. Wyrażenie zgody rodziców oraz ich przekonanie o celowości udziału dziecka w wymianie międzyszkolnej stanowią nieodzowną podstawę udanego projektu. Z tego względu ważne i niezbędne jest zdobycie zaufania rodziców oraz przekonanie ich o pedagogicznym i wychowawczym znaczeniu, lub-gdy jest taka potrzeba-umocnienie ich w słuszności podjętej decyzji. W większości przypadków rodzice popierają życzenia swoich dzieci, które chcą partycypować w wymianie ufając, że angażują się w słuszną i ważną sprawę. Rodzice większości uczniów wyrażają zgodę bez zbytniego rozważania, przy

założeniu, że mamy do czynienia z rodzicami tak samo otwartymi na świat jak ich dzieci, którzy widzą w spotkaniu z młodzieżą z innego kraju np. niezwykle niecodziennie nadarzającą się szansę rozwoju osobowościowego swojego dziecka.

Są niestety także rodziny, gdzie wyrażenie zgody na przyjęcie pod swój dach obcego dziecka i wysłanie własnego do obcych ludzi nie jest tak oczywiste,. Postawa taka może mieć różne przyczyny, np.

- obawa ,że nieobecność na lekcjach spowoduje zaległości w szkole,
- problemy finansowe,
- strach przed nową sytuacją i nieznaną rodziną, na którą zdane będzie dziecko w czasie pobytu za granicą,
- możliwe uprzedzenia wynikające z negatywnych doświadczeń z przeszłości oraz dawnych resentymentów,
- brak konkretnych informacji lub niewystarczający kontakt z odpowiedzialnym nauczycielem- koordynatorem .

Niezależnie od wymienionych przyczyn i różnych osobowości rodziców obowiązkiem odpowiedzialnego za organizację wymiany nauczyciela jest zaproszenie rodziców na zebranie i przedstawienie im przewidywanego projektu.

Godne polecenia są spotkania z rodzicami, w czasie których prezentowane są zdjęcia, filmy i inne produkty z dotychczas zrealizowanych projektów. Jak wskazuje nasza wieloletnia praktyka wizualizacja przynosi najczęściej pozytywnych efektów i działa wybitnie przekonywająco.

Nauczyciel powinien także odpowiedzieć na zasadnicze pytania rodziców, szczególnie poinformować ich zarówno o szkole partnerskiej , istniejącej współpracy i doświadczeniach, jak i o rodzinach niemieckich i spodziewanej gościnności. Warto wyliczyć wszelkie zalety wiążące się z udziałem w wymianie poczynając od zawarcia nowych przyjaźni poprzez zdobycie wielu kompetencji i w efekcie polepszenie szans życiowych (jak wyżej).Doświadczony nauczyciel potrafi z pewnością wymienić wiele przykładów z obszaru swej dotychczasowej działalności. Bardzo przekonująco wpływają na sceptycznie nastawionych rodziców także zaproszeni uczniowie, którzy na żywo relacjonując o przeżytych doświadczeniach i odniesionych korzyściach są w stanie rozwiać ewentualne wątpliwości . (**Verba docunt, exempla trahunt. Słowa pouczają, przykłady porywają**)

Zawsze sprawdzają się także dodatkowe atrakcje zebrania, np mały poczęstunek specjałami kraju sąsiedzkiego ,które zapewniając przyjemną atmosferę sprzyjają nieformalnym rozmowom i powodują tak ważny wzrost zaufania.

Rodzice powinni opuścić zebranie z dokładnymi informacjami wyszczególnionymi na wręczonych kartkach . Czynnikiem motywującym jest również zwrócenie uwagi na profil szkoły i strony internetowe obu szkół , gdzie prezentowana jest współpraca partnerska.

WAŻNE: Rodzice mają prawo do rzetelnej informacji dotyczącej pedagogicznego i indywidualnego sensu i celu wymiany

międzyszkolnej. Organizacja programu powinna przekonać rodziców, że w ten sposób sens i cel wymiany zostaną osiągnięte. Decyzję, jak intensywnie można włączyć rodziców w realizację programu, należy uzależnić od składu osobowego rodziców.

3. Jak można przekonać do projektu i zaangażować innych nauczycieli i dyrekcję szkoły ?

Z naszej dotychczasowej wspólnej pracy z nauczycielami angażującymi się w polsko- niemiecką wymianę uczniów wiemy, że zarówno w polskich jak i niemieckich szkołach można spotkać niezwykle zaangażowanych pedagogów. Ich osobowości budzą powszechny podziw, ponieważ całe serce i duszę wkładają w wymiany. Wiemy jednak także : Wymiana uczniów organizowana i koordynowana przez dwóch lub trzech nauczycieli, odciąża pojedynczego nauczyciela i prowadzi do tego, że w wyniku partnerskiej współpracy powstają rzeczywiście dobre programy uwzględniające zainteresowania uczniów i ich pełną partycypację we wspólnie realizowanych projektach.

Reasumując: Dla udanych wymian potrzebna jest „mieszanka” różnych kompetencji odpowiedzialnych nauczycieli. Ważni są zarówno pedagodzy rozumiejący dydaktykę spotkań , jak i posiadający przedmiotowe i dydaktyczne umiejętności. Odpowiadając na pytanie jak najskuteczniej przygotować spotkanie i zorganizować całe przedsięwzięcie aby w efekcie końcowym „ *obcy stali się przyjaciółmi*” , należy preferować tematy projektów cieszących się ogólnym zainteresowaniem. Dopiero wtedy, gdy uda nam się postawić zdecydowanie na pierwszy plan wspólne przebywanie uczniów polskich i niemieckich i na tym fundamencie realizować dany projekt wynikający z założeń przedmiotowych, a więc uwzględnić obydwa dydaktyczne sposoby postępowania w stosunku 2:1(spotkania – do dydaktyki przedmiotu) będzie można z dużym prawdopodobieństwem oczekiwać udanej, pełnej sukcesów wymiany.

Odpowiedzialni nauczyciele-koordynatorzy z obu szkół partnerskich muszą ze sobą koniecznie współpracować, rozumieć się i mieć wspólną wizję - to nieodzowny warunek sukcesu, zwłaszcza w początkowej fazie rozwoju współpracy. Dyrektor szkoły odpowiedzialny za wszelką działalność swojej placówki ,powinien od początku być zapoznany z koncepcją wymiany i jej szczegółowym programem. W krótkich przemowach skierowanych do własnych oraz goszczących w szkole grup młodzieży szkoły partnerskiej powinien każdorazowo podkreślać powyżej wymienione horyzonty sensu. Szczególnie aktywni dyrektorzy szkół starają się o dobre stosunki ze swoimi

kolegami ze szkoły partnerskiej osobiście ich odwiedzając i zapraszając. Być może uda im się nawet w kolejnym etapie zorganizować spotkania nauczycieli obu szkół, aby w czasie dni studyjnych wspólnie mogli wymienić się poglądami i doświadczeniami na temat różnych problemów szkolnych, np. zapobiegania przemocy albo rozwoju szkoły?

Wymiany uczniów rozwijają i przekształcają się na ogół w trwałą i głęboko zakorzenioną współpracę szkół.

Nauczyciele, których chcemy włączyć do projektów wymian, muszą być odpowiednio zmotywowani, np. poprzez

- o publikację wspólnych „produktów“ na stronie internetowej szkoły, w formie wystaw, sprawozdań, co podnosi znaczenie i prestiż ich pracy,
- o planowanie konkretnych tematów i projektów, zawartych i zapisanych w profilu szkoły,
- o precyzyjne postawienie zadań i zobowiązań szczególnie zainteresowanych nauczycieli,
- o stworzenie możliwości nowych kontaktów i poznania nauczycieli ze szkoły partnerskiej,
- o odciążenie nauczycieli przedmiotowych od spraw organizacyjnych, ponieważ mając na względzie oczekiwany sukces powinni skoncentrować się na temacie projektu.

WAŻNE– Wymianę uczniów należy tak zorganizować, aby młodzi ludzie mogli się najpierw dobrze poznać i określić swoje podstawowe potrzeby. Tematy rozmów podczas pierwszych spotkań znajdziemy w kulturze dnia codziennego naszej młodzieży. Dopiero po zaspokojeniu tej potrzeby można -uwzględniając wiek uczniów- pokusić się o wspólne przeżycia turystyczne oraz wspólne projekty. Nowo zawarte przyjaźnie umocnią się najlepiej przez partnerską konkretną pracę. Wspólna refleksja na temat, czy zrealizowane zostały osobiste i ogólne cele wymiany dostarczy odpowiedzi na pytanie, czy wymiana rzeczywiście się udała. Pozytywna opinia uczniów jest dla nauczycieli szkół partnerskich największą nagrodą i motywacją na przyszłość, to chwila bardzo ważna i szczególnie owocna. Gdy usłyszą lub przeczytają podobne sformułowania do zamieszczonych na początku naszego tekstu, poczują dowartościowanie i dumę. I choćby dla tych doznań warte jest każde zaangażowanie w polsko- niemiecką wymianę młodzieży.

1) **Hubert Luszczyński** jest koordynatorem międzyregionalnej współpracy krajów Europy Wschodniej i Środkowej w obszarze kształcenia w Dyrekcji Nadzoru i Usług w Nadrenii- Palatynacie w Koblencji oraz odpowiedzialnym za jednostkę centralną PNWM z siedzibą w Trewirze

2) **mgr Dorota Michalska-Niedenthal** jest nauczycielką języka niemieckiego w X. LO w Krakowie, od 1991 koordynator wymian z niemieckimi szkołami, m.in. z Alzey, autorka artykułów na temat wymian międzyszkolnych, współprowadzi polsko- niemieckie seminaria dla koordynatorów partnerstwa szkół.